

Антін Лотоцький.

Тарас Шевченко в німецьких перекладах.

Переклади творів великих мистців слова з одної мови на другу перше всего мають завданням, присвоїти духові скарби одного народу другому. Та мають вони ще й інші завдання. Народи, що їм судила ся гірша доля, старають ся, щоб багатші культурно, щасливіші політично народи запізнали ся з їхнім культурним дорібком і з їхнім життям. До цього вживають вони попри інші способи, також і перекладів кращих своїх авторів на чужі світові мови, свідомі, що це один із найвідповідніших способів, бо ж письменство це зеркало душі й життя народа.

До народів, що їм доля мачухою, належить і наш український народ. Прибитий політичною й економічною неволею — він неначе зійшов із кону культурного світа й сей світ довго-довго не добачав його, а то й не хотів бачити. Ця незавидна доля судила ся, розуміть ся, й усьому, що наш народ витворив, отже й нашому письменству. Для цього світа українське письменство ще й досі terra incognita. А він, цей світ, цікавив ся й цікавить ся нераз і куди меншими народами, з куди меншим культурним надбанням.

Колиб, наприклад, такий поет як Шевченко, появив ся був у котромунебудь щасливішому народові, так давно вже його твори сталиб були скарбом цілого світа. А Шевченко? Сто літ після його вродин, а шістьдесят кілька після смерти — а ще багато, багато культурних народів не знає його, а як і знає то, сливе тільки з імення.

Перекладали Шевченка, правда, на різні мови: на московську, польську, чеську, сербську, болгарську, німецьку, французьку, англійську, а в новіших часах навіть на штуч-

12492

Збірка Т. Шевченка

Львівська бібліотека
АН УРСР
№ 195 228

ну мову „есперанто“. Так шож. На всі ці мови перекладено всего по кілька дрібніших поезій. З виїмком польської, московської та німецької мови. На ці три останні перекладено трохи більше. Найважнішими будуть для нас переклади на німецьку мову. Московські та польські переклади роблять Шевченкові поезії, Шевченкові думки скарбом, сливе тільки: Москалів і Поляків. Що иншого німецькі. Німецька мова, мова світова — переклад на німецьку мову робить перекладений твір приступним не тільки Німцеві, а всему власне культурному світові.

Перекладом Шевченкових поезій на німецьку мову занималися й самі Українці й родовиті Німці. Українці перекладали Шевченка для Німців головню тому, що хотіли зацікавити чужинців нашим народом і нашим письменством. Шож спонукало Німців зацікавитися письменником забутого народу? Я не маю наміру ні подавати докладного огляду всіх перекладів, ні докладного їх розгляду. Спробую тільки відповісти на питання, що спонукало перекладачів забратися до перекладання Шевченкових творів на німецьку мову та як вони виявлялися з свого завдання.

Першим Німцем, що взявся перекладати Шевченка на німецьку мову був Юрій Обріст. В році 1870 видав він брошуру п. з. „Taras Grigoriewicz Szewczenko, ein kleinrussischer Dichter. Dessen Lebensskizze sammt Anhang, bestehend aus Proben seiner Poesien, in freier Nachdichtung von J. Georg Obrist. Czernowitz 1870. Gedruckt bei Rudolf Eckhardt“. Вже саме місце видання брошури говорить нам, що одною з спонук до запізнення з Шевченком був побут перекладача на землі заселеній Українцями, зносини з їми. Обріст у своїй брошурі наводить навіть імення Українців, які помагали йому в цьому ділі. Другим, що спонукало Обріста перекладати Шевченка була польська брошура Гвідона барона Баталії: „Taras Szewczenko. Życie jego i pisma. Lwów 1865.“, за якою він й переповідав життя Тараса й про яку він згадує: „Als Hauptbehelf für diesen Zweck hat mir eine polnische Broschüre gedient, deren Ausführungen ich mir im Nachfolgenden zur Richtschnur nahm“. Свою розвідку про Шевченка зачинає Обріст словами: „Ein unter seinen Stammesgenossen rühmlich genannter ruthenischer Forscher*) macht den Deutschen das Kompliment, dass gerade sie es seien, welche seit der durch Herder angebahnten Universalität des deutschen Geistes sich des innersten Verständnisses der geistigen Produkte aller Völker und Zeiten zu versichern, welche fremden Produkten, wie sonst kein Volk durch wahres und gründliches Eindringen, durch tiefes sinniges Ver-

*) Jakob Głowacki im Programmaussatze „Über Ikor's Heereszug gegen die Polowzer“, Lemberg 1853.

ständniss und dem gemässe Würdigung gerechte Anerkennung zu zollen wissen“.*)

Сконстантувавши, що щодо українського письменства — цей комплімент Я. Головацького Німцям, не відповідає дійсності, Обріст пише дальше:

„Eine Lebensskizze des letzteren (Т. Шевченка) zu schreiben, um durch selbe die Aufmerksamkeit der deutschen Übersetzungslitteratur auf dessen eigenthümliche, echt nationale Dichtungen zu lenken, welche ausserhalb ihres Vaterlandes nur wenig oder gar nicht bekannt sind, beschloss ich im Sinne der Eingangsworte dieser Abhandlung. Ferne liegt es mir hiebei das volle Lob, welches Głowacki darin der deutschen Nation zollt, auch für meinen Theil in Anspruch nehmen zu wollen; ich würde mich vielmehr schon überreich belohnt fühlen für die Mühe, welche mir die Abfassung dieser Abhandlung gekostet hat, wenn es mir nur gelänge, den einen oder anderen Literarhistoriker oder Übersetzer von Fach dadurch angeregt zu haben, dass er sich mit Szewczenko's Schicksallen und Poesien eingehender befasse, als es mir bei besten Willen möglich gewesen. Denn ich zweifle keinen Augenblick, das Szewczenko's Leben und Werke der allgemeinsten Beachtung werth seien und eine vollständige sinngetreue Übertragung der letztgenannten ins deutsche berechtigtes Aufsehen hervorrufen würde. **)

Як бачимо Обріста спонукала зацікавити ся Шевченком головно доля поета, його важке життя, про яке він довідав ся з брошури барона Баталії. Брошура вложила йому в руки „Кобзаря“, а він уже мусив спонукати читача Німця спробувати перекласти дещо для своїх земляків. Перекладач свідомий цього, що його переклади не віддають оригіналу й каже, що хоче їми тільки спонукати інших, (Übersetzer vom Fach) які краще змогли зробити це. Він не сумнівається, що серед Німців, цих Німців, що їм Яків Головацький сказав такий комплімент, найдуть ся люде, що зацікавлять ся Шевченком та візьмуть ся за переклади його поезій. Та тут помилив ся. Більш сорока літ прийшло ся ждати, заки появив ся другий збірник німецьких перекладів Тарасових поезій, а власне німецької поетки Юлії Вірґінії: „Ausgewählte Gedichte von Taras Schewczenko“. Leipzig 1911. Im Xenien Verlag. Значить, друга збірка німецьких перекладів появилася що йно в 50. річницю смерті поета. Юлія Вірґінія так і каже: „Die Gedichte des Nationaldichters der Ukraine, Taras Schewtschenko sind bislang in Deutschland noch wenig bekannt. Hie und da in Zeitschriften verstreut oder in Broschürenform herausgegeben erschienen wohl mehr oder weniger gute Überse-

*) Obrist: T. G. Szewczenko стр. V.

**) Op. cit. стр. VIII.

tzungen einer kleinen Zahl seiner Gedichte, ohne jedoch in weiteren Kreisen die Beachtung finden zu können, die das grosse, ursprüngliche Talent eines Lyrikers verdient, der in der Weltliteratur einen hervorragenden Platz beanspruchen darf. А дальше говорить про це, що спонукало її взяти ся за переклади Шевченкових поезій: „Wen ich mich unterfangen habe, mit diesen meinen Übersetzungen nach besten Kräften für die Muse Schewtschenkos einzutreten, so geschah es in aufrichtiger Begeisterung für diesen echten Dichter, einen Dichter, der aus dem niederen, geknechteten Volke hervorgegangen, das soziale Elend nicht nur seines Volkes, sondern dasjenige der unterm Joche unglücklicher sozialer Verhältnisse schmachtenden Menschheit überhaupt auf tiefste empfunden und in unvergänglichen Liedern geschildert hat.*)

Оттак бачимо, що обох німецьких перекладачів Шевченкових поезій спонукала сумна доля поета й се, що він мимо низкого походження, мимо важкого життя, вибив ся на місце першого Генія свого народу й вказав йому нові шляхи відродження тай сама велика вартість його геніяльної лірики так із боку артистичного як і етичного.

Якжеж оба перекладачі, чи радше перекладач і перекладачка, вивязали ся з свого завдання.

Ось для прикладу, як Обріст перевів Шевченкову поезійку „На Різдво“ (О. М. Лазаревському.)

„Не до дому в ночі йдучи
З куминої хати...:

„Wenn du Mitternachts vom Hause des Gevatters heimkehrst
Und dich schlafen legst, da brauchst du meiner nicht zu denken,
Lieber Bruder! Aber wenn die Trauer dir als Gast naht,
Um auch Nachts bei dir zu nisten, dann zu Rath, o Bruder,
Zieh mich, der da weilt gefangen fern von dir am Meere. —
Dann des Unglücksfreundes denke, der mit Elend ringend
Muss die schmerzerzeugten Dumen bergen und sein Herzweh;
Der so hin und wieder wandelt und zum Himmel betet
Eingedenk der Ukraina nur und, Freund, auch d e i n e r,
Den auch manchmal leiser Gram, nicht schwerer, hält befangen;
Der nur darum bloss ist, weil sich draussen naht die Feier.
Schwer, o Freund, ists einsam einen Festtag zu begrüßen
In der Wildniss! Morgen, da wirds von allen Thürmen
Schallen in der Ukraina, m rgen früh, da schaarren
Zum Gebet sich all' die guten Leute,.. morgen frühe
Wird der Wolf, der hungergiere, heulen durch die Wüste.
Wehen wird und übürwirbeln mir der kalte Sturmwind
Haus und Herd. So muss erleben ich das Fest, das frohe.

*) Ausgewählte Gedichte von Taras Schewtschenko. Aus dem Ukrainischer, von Julia Virginia. стр. 11.

Вже по першому прочитанні бачимо, що сей перевід дуже а дуже далекий від оригіналу. Хоч перекладач старається наблизити ся до коломийкового ритму оригіналу й сливе дослівно передати зміст. Коломийковий ритм перекладач заступає семистопним трохеєм, бо тоді думали, що коломийка так збудована, однак не римує віршів із собою, лишає їх білими. В самому переводі теж не скрізь вірно віддано оригінал пр. в ночі um Mitternacht, а як прийде нудьга в гості, — Aber wen die Trauer dir als Gast naht, свого друга веселого — des Unglückfreundes, голодний звір, der Wolf, der hungere. Та ці відміни не змінюють думки й вони ще не шкодять вірності перекладу. Загалом слід зазначити, що ця поезія, належить ще до найкращих перекладів Обриста — та все таки й з неї не пізнати Шевченка.

Ще краще пізнаємо, як далекі переклади Обриста від оригіналу на примірі з „Утопленої“. Цєю поемою перекладач захоплений. Ось що він пише про неї та про свій переклад: „Utoplana“ (Die Ertränkte) findet sich im Anhang zu dieser Abhandlung als freie Nachdichtung und erklärt sich leicht von selbst. Die versificirte Volkssage zeichnet sich im Originale durch Meisterliche formale Behandlung aus. Der Wind raschelt durch das Schilf und frägt es, wer am Ufer sitze. Im Kleinrussischen ist dieses lispelnde Fragen sehr schön onomatopoesisch gegeben.

Хто се, хто се по сімь боці
Чеше косу? хто се?
Хто, хто се по тімь боці
Рве на собі косу?
Хто се, хто се?

Im „Хто се, хто се“? (deutsch ausgesprochen: Chto se, chto se“ erscheint das sanfte Rauschen des Windes vortreflich nachgeahmt. In der Übertragung liess sich diese Formaleinheit natürlich nicht so treu wiedergeben.“*)

Правда, трудно а то й неможливо не раз віддати онома-поєю чужою мовою — та й без того загалом гарно й вірно віддати поему чей можна, а в нашого перекладача вийшло воно ось як:

„Wind im Haine tanzt nicht, über Nacht er ruth — ein Bischen Wacht er auf und leise frägt das Schilf er: Wer dies, wer dies Wer auf dieser Seite kämmt das Haar, wer ist das, wer das? Wer auf jener Seite reisst sich aus die Flechten, wer das? Wer das?“ Also frägt er ganz im Stillen, wehet, schlummert Wieder ein, bis sich des Himmels Rand beginnt zu röthen.

*) Obrist: XXVIII.

Як бачимо переклад вийшов досить вірний, та формою дуже важкий, ні сліду в йому цьої легкості, гнучкості та принадности оригіналу, одним словом ні сліду всего цього, чим манить читача Шевченків оригінал.

Та тут ще бодай зміст, думки поета передані доволі вірно, але бува й таке, що перекладач не зрозумів автора й сказав що іншого, ось прим. місце в „Гамалії“:

„У Туркинї по сім боці,
Хата на помостї“.

Обріст переводить:

„Auf der Brücke läst der Türkin
Haus sich dort gewahren“.

Ось іще одно місце з „Гайдамаків“, а власне місце:

Минають дні, минає літо,
А Україна, знай, горить і т. д.

„Die Tage schwinden, Sommer schwindet
Und Ukraina, wisse, brennt!
Man vernimmt Kindergeschluchz rings
In den Dörfern. Vaterlos sie sind.
Es rauscht das gelbe Blatt im Walde,
Die Wolken tanzen, Sonne schläft
Und nirgends menschlichen Laut hört man,
Bloss Wölfe heulen, geh'n ins Dorf.
Sie wittern Leichen. Unbegraben
Den Wölfen Ljachen man zum Futter
Gab, bis bedeckt sie hat der Schnee“.

Бачимо, що перекладач старав ся держатись вірно оригіналу — та мимо цього намісць принадного, гарного оригіналу, маємо тут важкий, зовсім непоетичний переклад — сміло можна сказати трохи не карикатуру оригіналу. А це ще не найгірший переклад!

Загалом у перекладача слідно попри недостачу поетичного хисту й незнання української мови. Автор відай знав трохи польську мову, а українську знав хіба о стільки, що живучи серед українського народу на Буковині, чув її, головнo в піснях, які там співають. Та цього на це, щоб добре перекладати за мало й тому маємо такі місця як вище згадане, або заголовок поеми „Причинна“, переведений на „Die Ursache“, „Перебендя“, der „Ausharende“. Цікаві ще й такі поя-

снення: „Hamalia“ ein überaus tapferer Ataman, berühmt durch seine Türkenzüge; „Czapken“ nanten die Kozaken ihre Mützen (russ. Шапка); або вяснення місця: навіть жінки з рогачами: „Im Original steht der nicht durchaus klare Ausdruck „Rogachami“ (-rogaczame) Rog oder roh heisst im ruisshen „Horn“, rogacz „Hirschkäfer“ Höchst wahrscheinlich ist hier von eisernen Heugabeln die Rede; denn nur auf solche ländliche Waffen dürfte die bildlich Ange wandte Hörnerform passen. Auch die Kieferzangen des Hirschröters können wegen ihrer zinkenartiger Gestalt ganz wohl mit einer Gabel verglichen werden.*) При поемі „Русалка“ пояснює ймення Jan, що се Diminutiv від імени Johann й каже, що по українськи в: Яна — се мабуть тому, що в Шевченка є „Пана Яна нема дома“ й перекладач узяв другий відмінок за перший. Вже ці приміри, а їх можнаб найти багато більше, показують нам, що Обріст не знав добре нашої мови, а що мимо замилювання до поезії й захвату українською народною та Шевченковою поезією, перекладачеві таки хибувало поетичного таланту, то й переклади його мусили вийти сухі та деревляні, одним словом невдатні й не диво, що не сповнили навіть цієї місії, що її бажав собі перекладач, щобто зацікавити Німців Шевченковою поезією й заохотити їх до дальших перекладів. Могли радше відстрашити.

Переклав Обріст Шевченкових поезій усього 15, а саме: 1. Hamalia. II. Iwan Pidkowa. III. Aus den „Haidamaken“ (1. Das rothe Bankett. 2. Hupaliwszczyzna. 3. Gonta in Umań.) IV. Die Nacht des Taras. V. Die Lilie. VI. Die zwei Pappeln. (Dumke.) VII. Idylle. (Тече вода з під явора яром на долину.) VIII. Die Wassernymphe. IX. Drei Wege. X. Wenn ich sterbe. XI. Die Ertränkte. XII. Zu Weihnachten. (Eine Epistel) XIII. Kosakenlooss. XIV. Wovon bist du schwarz geworden? XV. Das Schicksal.

Усі ці поезії помістив він у додатку до горі наведеної своєї брошури під спільним заголовком. Anhang. Dumen und Dumken des T. G. Szewczenko in freier Nachdichtung. Занимають вони в брошурі 61 сторону. З усіх цих перекладів може чи не найкращий „Заповіт“. В перекладі задержано ритм оригіналу, хоч і без риму. Ось він:

Wenn ich sterbe, so begrabt mich
Auf dem Grabeshügel
Mitten in der weiten Steppe
Meiner Ukraine,
Dass die breitgedehnten Auen
Und die Felsenufer
Ich das Dnieper schau und höre,
Wie der Rauscher rauschet,

*) Obrist. Anhang 33 стор. 18. примітка.

Welzend Feindesblut ins blaue
Meer aus Ukraina.
Dann, ja dann will Berg und Auen,
Will ich lassen Alles,
Fliegen will ich selbst zu Gott und
Beten. Doch bis dahin
Kenn' ich keinen Gott. Begrabt mich
Und erwacht, und sprengt
Eure Ketten, trinkt mit schlechtem
Feindesblut die Freiheit!
Und im grossen Kreis, im freien,
Neuen sollt ihr meiner
Auch gedenken, nicht mit bösem
Doch mit stillem Worte.

Як бачимо, мимо цього, що маємо тут білий вірш,
мимо нераз нерзучного розкладу слів, мимо розбивання тіс-
но до себе належних слів у окрім стрічки прм.:

„Welzend Feindesblut ins blaue
Meer aus Ukraina.

або

„Fliegen will ich selbst zu Gott und
Beten..

— мимо того тут все таки пізнати Шевченка.

Однак якжеж инакше, о скільки краще вийшов цей пе-
реклад в Івана Франка, мимо цього, що Франко змінив ритм:

Wenn ich sterbe, so bestattet
Mich auf einer Kurhans Zinne,
Mitten in der breiten Steppe
Der geliebten Ukrajine, —
Das ich grenzenlose Felder
Und denn Dniepr und seine Schwellen
Sehen kann, und hören möge
Das Gebraus der grossen Wellen.
Wenn sie von der Ukrajine
Schwemmen fort ins Meer und schleppen
Feindesblut und Feindesleichen,
Dann verlass ich Berg und Steppen
Schwinge bis zum Gott empor mich,
Von dem Sturme hingerissen,
Um zu betten — doch bis dahin
Will von keinem Gott ich wissen.

Ja begrabt mich, und erhebt euch
Und zersprenget eure Ketten,
Und mit schlimmen Feindesblute
Möge sich die Freiheit röten:
Und am Tag, der euch die Freiheit
Und Verbrüderung wird schenken,
Meget ihr mit einem stillen
Guten Worte mein gedenken“.

Гарний теж переклад заповіту Юлії Вірґінії, задержує вірно форму: ритм, рим тай духа й думку поезії, одначе артизмом всетаки Франків переклад перевисшає останній. Франко загалом показав ся неабияким мистцем у перекладах Шевченка на німецьку мову. Ось як гарно вийшов у його переспів Шевченкової поезійки: „I небо не вмите, i заспані хвилі“:

„Ungewaschen der Himmel
Und verschlafen die Wellen
Und am Ufer so weit man nur blickt,
Schilf und Schilf wie betrunken,
Ohne Wind hingesunken
Neigt sich, beugt sich und raschelt und nickt.

Mein Gott, soll ich noch lange
An dem elenden Tange
In dem offenen Kerker zumal,
In den dumpfigen Mauern
Meine Tage vertrauern
Und versauern mir selber zur Qual?

Keine Antwort! Beständig
Nickt das Gras wie lebendig;
Will die Wahrheit mir nimmermehr sagen
Ach, und mehr
Hab ich niemand zu fragen.“

Юлія Вірґінія переклала всего 11 поезій з часу до заслання, 15 з часу заслання і 4 з часу після заслання, отже разом 30 поезій. Переклади загалом дуже гарні. Авторка старала ся вірно віддати й форму й думки оригіналу й се їй сливе скрізь удало ся. Розуміть ся, що є й тут місця, які не заступлять оригіналу, алеж цього годї й вимагати. Кожда мова має свої питомі прикмети, яких ніяк не віддати чужою мовою, а тимбільше в поезії. Дати вірний і гарний переклад поезії, вельми важко. Ось що пише Юлія Вірґінія про труднощі, що їх доводило ся їй зазнавати при перекладанні Тарасових поезій:

„Bedeutende Schwierigkeiten traten mir bei meinen Übersetzungen, die sich getreu an den Wortlaut, Reim und Rhythmus des Originals halten, entgegen. So z. B. der Wechsel der Metrik in manchen seiner Gedichte, bei denen fast jede Strophe in einen anderen Versmass gehalten ist ferner die gedrängte Ausdrucksform der slawischen Sprachen im Unterschied zu unseren Westeuropäischen, die vor allem in dem bei Schewtschenko so beliebten „Kolomyjka-Vers“, einer aus vier und drei Trochäen bestehenden, meist vierzeiligen Strophe, zutage tritt.“ (Як бичимо погляд на будову коломийки в поетки ще сливе цей самий, що в Обріста.)

Та хоч перекладачка й каже, що старала ся вірно віддати поезію Шевченка, то таки в многих місцях відступає вона від оригіналу, передусім щодо змісту та зворотів — дієть ся це особливо там, де вона, здаєть ся мені, не користувала ся оригіналом, а німецьким перекладом Шпойнарівського. Ось хоч би „Вечір на Україні.“

В оригіналі:

„Сімя вечеря коло хати,
Вечірня зіронька встає,...
Дочка вечерять подає,
А мати хоче научати,
Так соловейко не дає.

У Шпойнарівського:

Mann sitzt beim Tisch vorm Haus, als eben
Erstrahlt der Abendsternes Licht,
Die Tochter aufträgt das Gericht,
Die Mutter will ihr lehren geben,
Die Nachtigal erlaubt es nicht“.

У Ю. Вірґінії.

„Das offene Haus — Der Tisch daneben —
Es blinkt des Abendsternes Licht...
Stil bringt die Tochter das Gericht,
Die Mutter will ihr Lehren geben,
Die Nachtigal — sie duldet's nicht.

Або дальше в оригіналі:

Поклала мати коло хати
Маленьких діточок своїх,
Сама заснула коло їх...

*) J. Virginia: Ausgewählte Gedichte стр. 11. і 12.

У Шпойнаровського:

„Die Mutter legt die Kindlein nieder,
Hat ihre Kleinen eingewiegt,
Ist selbst bei ihnen eingenickt;...

У Ю. Вірґінії:

„Die Mutter legt die Kleinen nieder
Sacht ihre Hand die Wiege schwingt
Bis selber sie im Schlummer sinkt.

В обох строфках перекладів Ю. Вірґінії цей поезійки, крім зовсім подібних зворотів із перекладом Шпойнаровського, впадає в очі ще й це, що коли в ориґіналі ніщо не говорить ся ні про стіл перед хатою, ні про колиску — то є воно в Шпойнаровського й у Ю. Вірґінії. Правда в Шпойнаровського тільки „Man sitzt beim Tisch“. Тут можна розуміти не конче стіл, тільки „вечерю“, яку могли їсти й не на столі, а як звичайно в нас, на приспі — та в Вірґінії читаємо вже виразно „der Tisch daneben“. Таксамо в Шпойнаровського „Hat ihre Kindlein eingewiegt“. Заколисати дитину можна й без колиски, та в Вірґінії вже читаємо: „Sacht ihre Hand die Wiege schwingt“.

Однак більшість перекладів Юлії Вірґінії й гарні й вірні. Ось прим. переклад думки „Тече вода в синє море“.

Fliesst ins blaue Meer das Wasser,
Hört nicht auf zu fließen ;
Jagt dem Glück nach der Kosake,
Will kein Glück ihm spriessen.
In die Welt zog der Kosake, —
Wogt das Meer, das blaue,
Wogt sein Herze, warnt's Gewissen :
„Nicht zu sehr vertraue,
Wohin ziehst du sonder Fragen?
In der Obhut wessen
Lässest Vater du und Mutter,
Liebchen unterdessen?
Fremde Lande — fremde Leute —
Fremd bist Ihrem Herzen :
Keiner wird dein Freuen teilen,
Keiner deine Schmerzen“.
Fern am Strand sitzt ein Kosake, —
Wogt das Meer, das blaue...
Dacht sein Glück zu finden — findet

Elend nur, das graue...
Weinend sieht er Kranichscharen
Ziehn zum Heimgestade,
Dicht von Dornen überwachsen
Sind die Heimatpfade.

Як тут вірно, як гарнесенько віддані тут і форма й думки оригіналу. І так сливе всі поезії. Ось для приміру початок Шевченкового „Кавказу“ в її перекладі:

„Allüberall Berge, von Wolken umflossne,
Mit Jammer besäte, mit Blut übergossne
Seit der Urzeit schafft der Aar dort
Dem Prometheus Schmerzen,
Hackt ihm täglich an den Rippen,
Hackt an seinem Herzen;
Er zerhackt's, sein Blut, er trinkt es
Niemals doch zu Grunde,
Stets wird neu das Herze leben,
Lachen trotz der Wunde
Denn unsterblich ist die Seele
Frei, trotz Machtgeboten,
Selbst der Nimmersatte pflügt nicht
Flur auf Meeresboden,
Knebelt nicht das Wort, das freie,
Nicht die freie Seele
Und verlästert, Gott, den Herrn, nicht,
Gott, der sonder Fehle“.

Читаючи це, так і чуєш тут у перекладі справжній поетичний талант і „душу живу“, яка відчула й зрозуміла думки й почування нашого Кобзаря, пізнаєш, що слова сказані в передмові про спонуку до перекладання Шевченкових поезій, про її одушевлення для поета — не пуста фраза. Перекладачка зуміла віддати вірно й справді по мистецьки й місця грізні, могутні й ніжні та сумні. Ось приміром пісенька

„Ой одна я одна
Як билинонька в полі...“

Binn allein, ach allein,
Gleich dem Grashalm im Felde,
Weder Glück, weder Stern
Mir mein Leben erhellte.
Nur zwei Augen tieffschwarz
Tat der Herr mir gewähren,
Doch ich weint' sie mir aus

Unter heimlichen Zähren
Kein Geschwister ich kannt',
Keinen Freund je gewann ich,
Wuchs bei Fremden, stets fremd,
Schon zu welken begann ich,
Wo denn weilt mein Gemahl?
Wo ihr Guten auf Erden?
Bin allein — und Gemahl
Wird mir keiner je werden.

Хоч часом і попадуть ся тут то там місце, зворот, що не віддає вповні оригіналу, та тут уже здебільша не вина перекладачки — а відмінних прикмет обох мов — української й німецької тай народньої поезії. Певна річ, що згадка в пісні про калину, ясеня, явора, чи тополю не зробить на Німця цього вражіння, яке робить на нас, бо Німець не свідомий цієї символіки, яка звязана з цими деревами у нас. Для його лишать ся ці слова назвами поодиноких дерев тай тільки. Що більше й ми, коли почуємо чи прочитаємо ці самі назви в німецькій мові хоч би й у найкращому перекладі ось пр. Ahornbaum, Eschenbaum, Hirschholunder, Holler, — не відчуємо вже цієї краси, що її відчуємо, коли чуємо їх в українській мові. Та в Ю. Віргінії таких місць маленько, вона вміла підняти відповідні звороти з німецької народної пісні, з німецької поезії й ужити їх не затрачуючи питоменності оригіналу. Тут слід ще принотувати, що Ю. Віргінія переклала крім поезій ще й Шевченкову автобіографічну повість „Художник“ п. з. Der Artist“ й видала друком у цьому самому видавництві, що й „Ausgewählte Gedichte“.

Про переклади Сергія Шпойнарівського не буду багато говорити. Видав їх він дві невеликі збірки в р. 1904 і 1906. Переклади загалом вірні нераз аж невільницьки вірні, а звісно, що такий переклад не може бути гарний. Та є в його й гарні переклади. З Українців пробували своїх сил у перекладанні Шевченка на німецьку мову крім Франка й Шпойнарівського ще поети Цезар Білиловський та Ксенофонт Климович і и., одначе вони поза проби не вийшли. З чужинців принотую ще Wlademar-a Fischer-a.

Оттак перейшли ми сливе всіх, що занимали ся перекладанням Шевченкових поезій на німецьку мову. Не багато їх тай не багато дали вони перекладів, ще багато, дуже багато Тарасових творів і то творів які мають не спеціально українське, але загально людське значіння — зовсім не відомі культурному світові. Тай не всі переклади однакової стійности. Були між їми й такі, що не тільки, що не причняли ся до зазнайомлення культурного світа з Шевченковим генієм, але ще й подавали їх у такій оправі, що могли рад-

51<

060

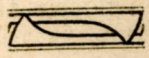
ПРОВЕРЕНО
С/Ф. 1987

B 5691

ше відтрити від поета, чим приеднати для його світ. Най-
кращі, як ми бачили, переклади дали справжні поети —
з Українців Іван Франко, а з Німців Юлія Вірґінія. Може
цей ювілейний рік покличе їх до дальшої праці на цьому
полі й ще більше перел Шевченкової творчости стане за-
гальнолюдським скарбом.

1992

Рогатин, в маю 1914.

Львівська бібліотека
АН УРСР
№ 10195.228

12492

51к.

В 5691

5691
292

nr. 206. 081. ~ 82 (v2)

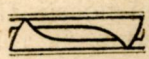
ПРОВЕРЕНО
сі. 1987

— 16 —

ше відтрити від поета, чим приеднати для його світ. Найкращі, як ми бачили, переклади дали справжні поети — з Українців Іван Франко, а з Німців Юлія Вірґінія. Може цей ювілейний рік покличе їх до дальшої праці на цьому полі й ще більше перел Шевченкової творчости стане загальнолюдським скарбом.

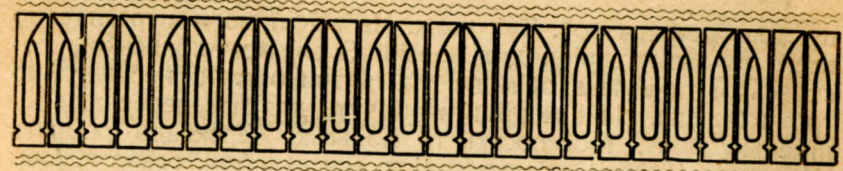
1982

Рогатин, в маю 1914.

Львівська бібліотека
АН УРСР
№ 10195.228

12492

Антін Лотоцький.

Тарас Шевченко в німецьких перекладах.

Переклади творів великих мистців слова з одної мови на другу перше всего мають завданням, присвоїти духові скарби одного народу другому. Та мають вони ще й інші завдання. Народи, що їм судила ся гірша доля, старають ся, щоб багатші культурно, щасливіші політично народи запізнали ся з їхнім культурним дорібком і з їхнім життям. До цього вживають вони попри інші способи, також і перекладів кращих своїх авторів на чужі світові мови, свідомі, що це один із найвідповідніших способів, бож письменство це зеркало душі й життя народа.

До народів, що їм доля мачухою, належить і наш український народ. Прибитий політичною й економічною неволею — він неначе зійшов із кону культурного світа й сей світ довго-довго не добачав його, а то й не хотів бачити. Ця незавидна доля судила ся, розумієть ся, й усьому, що наш народ витворив, отже й нашому письменству. Для цього світа українське письменство ще й досі terra incognita. А він, цей світ, цікавив ся й цікавить ся нераз і куди меншими народами, з куди меншим культурним надбанням.

Колиб, наприклад, такий поет як Шевченко, появив ся був у котромунебудь щасливішому народові, так давно вже його твори сталиб були скарбом цілого світа. А Шевченко? Сто літ після його вродин, а шістьдесять кілька після смерти — а ще багато, багато культурних народів не знає його, а як і знає то, сливе тільки з імення.

Перекладали Шевченка, правда, на різні мови: на московську, польську, чеську, сербську, болгарську, німецьку, французьку, англійську, а в новійших часах навіть на штуч-

12492

Збірка Т. Шевченка

Львівська бібліотека
АН УРСР
№ 10195.228